

Terveztetik:
Bizalmas!

I.

Belügyminiszternek

Az Északamerikába kivándorolt rutének közt megindult nagyorosz propaganda ügyében f. évi júl. hó 6-án 3535 sz. a. kelt átíratom kapcsán van szerencsém a propaganda egyik fő harcosa, Chotowicki által tartott felolvasás kivonatos német fordítását, továbbá a new-yorki cs. és kir. főkonzulátusnak a propaganda ügyében 55/res. sz. a. tett jelentését — utóbbit visszakérőleg — szíves tudomás végett Nagyméltóságodnak tisztelettel megküldeni.

Fogadja stb.

II.

Vallás- és közoktatásügyi miniszternek

Bizalmas

A szentpétervári nagyorosz nemzeti körben Chotowicki volt new-yorki hieromonarch által az Északamerikába kivándorolt galíciai és magyarországi oroszokról tartott előadásnak a közös külügyminiszter úr által ide juttatott kivonatos német fordítását van szerencsém Nagyméltóságodnak szíves tudomásul egy példányban rendelkezésére bocsátani.

Fogadja stb.

Bpest 914. IX/4.

Olvashatatlan aláírás sk.

L. Márffy sk.

IX/6.

K IX/7 J

D

1914 szept. 7

Miniszterelnökségi pro domo és levél-fogalmazvány Papp Antal munkácsi, valamint Novák István eperjesi gör. kat. püspökhöz az Ortynsky-émlékirat tárgyában¹

ME 1914—XXIII/b—6752
(Gépirásos fogalmazvány)

*Tárgy:
Hivatalból.*

Az Amerikában élő görög kath. vallású magyarországi kivándorlottak nemzeti szempontból megfelelő lelki gondozása tban.

NB!

Ortynski püspök M.E. úr Ő-Excellentiájához az itt fekvő emlékiratot nyújtotta be, mely szerint az Amerikába kivándorolt magyarországi ruthéneknek az orosz propaganda ellen való megvédése, s úgy a katolikus egyház, mint a haza számára való megtarthatása céljából a következő intézkedéseket tartaná szükségesnek:

I. Egyházi szempontokból:

A.) Hasson oda a kormány, hogy a görög kath. ruthén püspökök, Ortynski kérelmére, küldjenek neki jó katolikus és hazafias érzelmű lelkészeket, különösen most, amikor Rómában már nem gördítenek akadályt a magyarországi görög kath. papok kiküldése elé.

¹ Az irathoz kapcsolódó levelezésből külön is megemlíjtjük Papp Antal munkácsi gör. kat. püspöknek Tiszához e tárgyban 1914. nov. 12-én intézett levelét. A levélró ajánlja a New York-i és philadelphiai kikötői lelkészállomások „felállítását, mind a kárpátukrán (ruszin) kivándoroltak gondozása, mind az állítólagos nagyszláv propaganda elleni hathatós védekezés céljából”. — A kérdést az említett levélben az alábbi megjegyzéssel összefüggésbe hozza a lezajlott máramarosszigeti skizmapörrel: „... A közelmúltban lefolytatott máramarosszigeti schismaper s egyes újabban felmerülő jelenségek szomorú bizonyítékát szolgáltatott annak, hogy a hithű és hazafias ruthén nép idegenbe szakadt része a külföldi eszmeáramlatok csábjainak mennyire ki van téve anélkül, hogy e propaganda külföldi terjesztőivel szemben eddig alkalmas módon védekezni tudtunk volna...”

(Ezidőszerint legkevesebb 7 új papra volna Ortynskinek szüksége egyrészt azon helyek betöltésére, ahol vannak magyarországi ruthén hívők, de nincsenek papjaik, másrészt azon megbízhatatlan lelkészek helyére, kiknek visszahívását Ortynski esetleg kívánni fogja.)

B.) Tekintettel arra, hogy Amerikában a görög katolikusokat szintén kötelezi a „Ne temere” egyházi törvény, s ennek következtében a ruthéneknek a schismatikus pap előtt kötött házassága érvénytelen, okvetlenül szükséges, hogy a görög kath. püspökök ezt kihirdessék a népnek, és figyelmeztessék azt, hogy az ilyen házasságok most is és a jövőben is érvényteleneknek fognak tartatni.

C.) New-York és Philadelphia kikötővárosokban két ruthén kath. lelkésznek kell tartózkodnia, kiknek az érkező kivándorlók fogadása, kioktatása és minden tekintetben való segítése lesz feladatuk.

Két másik lelkészre pedig a nyugatamerikai kikötővárosokban volna szükség, hol a magyarországi ruthének templomai már régóta a schismatikus oroszok kezében vannak.

II. Humanistikus szempontokból:

A.) Haladéktalanul szükség van két kivándorlási otthon felállítására (vagy megfelelő subventionálás[á]ra), melyek egyike New-Yorkban, másika Philadelphióban létesítendő.

B.) Az Egyesült Államokban lévő összes magyar és osztrák hivatalokban, a cs. és kir. nagykövetségnél és az összes konzuli hivataloknál alkalmaztassanak oly *rutén és katolikus* hivatalnokok, kik a ruthén nyelvben járatosak, a ruthén kivándorlottaknak minden szükséges útbaigazítást és támogatást megadhatnak, s a kormánynak is hű és alapos információt nyújthatnának az orosz politika üzemeiről.

Különösen fontos Ortynski szerint, hogy a nagykövetségi és konzulátusi hivatalnokok *katholikus vallásúak* legyenek, mert a görög nem egyesült vallású hivatalnok (vagy az olyan, akinek hitvese ily vallású) már csak hitének gyakorlása által is természetesen akadályául fog szolgálni annak, hogy az orosz schisma a ruthének között véglegesen kiirtassék.

C.) New-Yorkban és Philadelphióban magyar bank-fiókokat vagy a kormány ellenőrzése alatt álló más ily pénzüzeteket kell [nyitni,]² amelyek elhelyeznék a ruthén kivándorlók keresményét, és bérmentve elküldenék hazájukba.

D.) A kivándorlást már idehaza is megfelelően rendezni kellene:

1.) Szükséges volna, hogy a kivándorlók egészen Amerikába érkezésükig állandóan oltalomban és segélyezésben részesíttessenek.

2.) A ruthén Szt. Raphael egylet működését az államnak lehetőleg elő kell mozdítania és támogatnia.

3.) Triestben, Brémában, Hamburgban és Antwerpenben állandóan tartandók *rutén* lelkészek (amint az Brémában már ezidőszerint történik is).

4.) A nagyobb kivándorló csapatokat külön arra kirendelt lelkészeknek kellene vezetniük.

(A fentiekre szükséges kiadásokat — Ortynski szerint — a hajóstársulatokkal kötött szerződések által biztosított jövedelmekből lehetne fedezni.)

M. E. úr Ő-Excellentiája rendeletére egyelőre intézendő:

I. Papp Antal munkácsi görög kath. püspök úrnak.

II. Novák István eperjesi görög kath. püspök úrnak.
ad I.—ad II.

Ortynsky István Szoter amerikai görög kath. püspök emlékiratot nyújtott be hozzám, melyben a görög kath. ruthén egyháznak az Amerikai Egyesült Államokban való állapotát és szükségleteit tárgyalva, egyúttal felsorolja azokat az intézkedéseket, amelyeket ruthén kivándorlottainknak az orosz propaganda befolyása ellen leendő megvédése érdekében szükségesnek tartana.

Ortynsky e cél elérése érdekében egyik eszközül megbízható hazai papoknak Amerikába leendő kiküldését hozza javaslatba, s azt a kérést intézi a magyar kormányhoz, hasson oda

² Az iratról a lapszálon leszakadt szó.

a hazai görög kath. püspököknél: hogy az ő kérelmére lelkészeket küldjenek Amerikába, ami most már nehézségekkel nem jár, mivel Rómában [még]³ ezidőszerint nős papoknak kiküldése elé sem gördítenek már akadályt.

Egy további javaslata a missionárius küldésre, s a missionárius célokra küldendő papok nevelésére vonatkozik, amellyel kapcsolatban megjegyzi, hogy a Szt. Basil-rend főnöke ajánlatot tett neki, hogy Galiciában létesített missionárius iskolájukban az ezen pályára készülő magyarországi ifjakat is készséggel hajlandó volna neveltetni.

A missionáriusi pályára készülő ifjak neveltetéséről való gondoskodást a magam részéről szintén célirányosnak találom, tekintettel azonban arra, hogy a galíciai intézetben való nevelés esetén nagyon féltő, hogy az ott nevelt ifjak az [ukrainizmus tanait is magukba szívhatnák,]³ ottani eszméramlatok befolyása alá kerülnének s magyar hazájuktól elidegenednének, s így majdan missionárius tevékenységük során, [azt]³ az Amerikába kivándorolt magyarországi görög kath. hívekre [is beolthatnak]³ sem gyakorolnának eléggé intenzív hazafias befolyást, célunk elérése érdekében elengedhetetlennek vélném, hogy az e pályára készülő magyarországi ifjak Magyarországon képzésséne elő missionáriusi hivatásukra, mely esetben e célra mérsékelt anyagi támogatás nyújtása elől nem zárkoznám el.

Ügyszintén kívánatosnak tartanám, ha azon amerikai magyar gyermekek, kik ezen pályára hivatást éreznek, az elemi vagy középiskola IV. osztályának elvégzése után magyarországi semináriumokban nyernének elhelyezést, és theologiai tanulmányaikat itthon végezvén el, térnének vissza Amerikába az ott élő magyarországi görög kath. hívek hazafias szellemben való lelki gondozására.

Van szerencsém Címet tisztelettel felkérni, hogy az előadottakat megfontolás tárgyává tenni, s azokra vonatkozó nagybecsű álláspontjáról engem, annak idején tájékoztatni méltóztassék.

Fogadja...

Budapest 1914. szeptember hó 7.

Márffy s. k.

9/IX Tisza s. k.

f. v. IX/9 J.

³ Az eredetiben kihúzva.